

*Посохова А. В.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри українознавства та міжкультурної комунікації
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності**<https://orcid.org/0000-0002-3330-0195>**Пилупець О. В.,**викладач кафедри українознавства та міжкультурної комунікації
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності**<https://orcid.org/0000-0002-6083-3325>*

МОВЛЕННЄВА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ РИЗИКУ: СТИЛІСТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПОВІДОМЛЕНЬ

Анотація. У статті розглядається проблема мовленнєвої комунікації в умовах ризику, яка стає особливо важливою в сучасному світі. Суспільство дедалі частіше стикається з кризовими ситуаціями – пандеміями, техногенними аваріями, воєнними конфліктами, природними катастрофами. У таких умовах від якості комунікації залежить не лише рівень інформованості населення, а й довіра до державних інституцій, готовність громадян виконувати рекомендації та зберігати спокій. Тому ефективні комунікативні стратегії стають ключовим інструментом управління ризиками.

Метою дослідження є аналіз стилістичних і прагматичних особливостей англomовних та українських повідомлень у сфері ризик-комунікації, а також визначення їхніх спільних і відмінних рис. У роботі окреслено теоретичні засади ризик-комунікації, зокрема її лінгвістичний та прагматичний виміри. Англomовні повідомлення зазвичай відзначаються лаконічністю, стандартизованими формулюваннями та акцентом на особистій відповідальності громадян. Вони часто мають чітку інструктивну форму, підкріплену юридичними нормами, що забезпечує їхню однозначність і практичну дієвість.

Українські повідомлення, навпаки, характеризуються більшою емоційністю, орієнтацією на колективні цінності та використанням культурних маркерів. У них простежується прагнення мотивувати, підтримати, створити відчуття спільності та солідарності.

Порівняльний аналіз показав, що англomовна традиція тяжіє до раціональної аргументації, нейтральності та чіткої орієнтації на дії, тоді як українська – до емоційної експресії, солідарності та колективної відповідальності. Висновки статті підкреслюють важливість урахування культурних і стилістичних особливостей при створенні ефективних комунікативних повідомлень у кризових умовах.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для розробки стратегій у сфері державного управління, медіа та освіти. Це сприятиме підвищенню ефективності ризик-комунікації, формуванню довіри між комунікатором і суспільством та забезпеченню більшої готовності громадян до дій у складних ситуаціях.

Ключові слова: мовленнєва комунікація; ризик-комунікація; стилістичні особливості; прагматика; англomовні повідомлення; українські повідомлення; кризовий дискурс.

Постановка проблеми. Комунікація в умовах ризику є однією з ключових сфер сучасної лінгвістики та соціальної комунікації. Вона охоплює ситуації, коли мовленнєві повідомлення спрямовані на попередження небезпеки, інформування про кризові події, мобілізацію населення чи підтримку психологічної стійкості. У таких умовах особливо важливими стають стилістичні та прагматичні особливості повідомлень, адже від їхньої точності, зрозумілості та емоційного впливу залежить ефективність комунікації. **Актуальність** дослідження полягає у зростаючій ролі мовленнєвої комунікації в умовах ризику в сучасному суспільстві. Загальновідомо, що у кризових ситуаціях (епідеміях, катастрофах, воєнних загрозах) саме якість повідомлень визначає рівень інформованості населення, його готовність до дій та психологічну стійкість. Стилiстичні та прагматичні особливості англomовних і українських повідомлень відображають культурні традиції та комунікативні стратегії, що робить їх порівняльний аналіз важливим для підвищення ефективності кризової комунікації та адаптації стратегій до різних соціокультурних контекстів.

Метою статті є аналіз англomовних та українських повідомлень у сфері ризик-комунікації, визначення їхніх спільних і відмінних рис, а також окреслення тенденцій розвитку стилістики та прагматики в умовах кризових ситуацій. **Завдання** формулюються наступним чином: 1) окреслити теоретичні засади ризик-комунікації та визначити її місце в сучасній лінгвістичній та комунікативній парадигмі; 2) проаналізувати стилістичні особливості англomовних повідомлень у сфері ризику, зокрема їхню лаконічність, стандартизацію та орієнтацію на індивідуальну відповідальність; 3) виявити стилістичні риси українських повідомлень, акцентуючи на емоційності, колективній орієнтації та використанні культурних маркерів; 4) дослідити прагматичні характеристики англomовних і українських повідомлень, простеживши відмінності у способах впливу на адре-

сата; 5) провести порівняльний аналіз англійських та українських комунікативних стратегій у кризових умовах. **Об'єктом** дослідження є мовленнєва комунікація в умовах ризику, тобто процес створення та поширення повідомлень, спрямованих на попередження небезпеки, інформування суспільства та мобілізацію до дій у кризових ситуаціях. **Предметом** дослідження є стилістичні та прагматичні особливості англійських та українських повідомлень у сфері ризик-комунікації, зокрема способи мовленнєвого впливу на адресата, лексичні та синтаксичні засоби, культурні маркери, а також комунікативні стратегії, що забезпечують ефективність взаємодії у кризових умовах.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням мовленнєвої комунікації в умовах ризику займаються як зарубіжні, так і українські науковці. Серед відомих міжнародних авторів – R. H. Jones [1], Handoyo Puji Widodo [2], які аналізують ризик-комунікацію з позицій прикладної лінгвістики. R. H. Jones (Велика Британія) є одним із провідних лінгвістів, який у книзі «Health and Risk Communication: An Applied Linguistic Perspective» розглядає, як дискурс формує поведінку людей у кризових ситуаціях. Він акцентує на зв'язку між мовленнєвими практиками та соціальними діями, а також на ролі текстів у їх впливі на поведінку. Handoyo Puji Widodo (Індонезія/Австралія) досліджує ризик-комунікацію в контексті прикладної лінгвістики, підкреслюючи «інтердисциплінарність» та важливість культурної адаптації повідомлень. У сфері англійських досліджень також активно працюють автори з галузі «health communication», як Timothy L. Sellnow, Matthew W. Seeger [3], Baruch Fischhoff [4], Vincent T. Covello [5], Deborah Lupton [6] та інші, які аналізують, як повідомлення про ризики (епідемії, катастрофи) структуруються та сприймаються суспільством.

В Україні проблематику комунікативного впливу та мовленнєвої взаємодії досліджували Ф. Бацевич [7, 8], Г. Гамова [9], О. Беляєва [10], а також автори навчально-методичних посібників з комунікації (І. Беркешук, Н. Дзюбак) [11]. Українські науковці приділяють увагу «емоційності, колективній орієнтації та культурним маркерам» у комунікації, що відображає особливості національної традиції. Зокрема, Федір Бацевич – один із провідних українських лінгвістів, досліджує комунікативні стратегії та дискурс у публічній сфері. Його роботи важливі для розуміння прагматики мовленнєвого впливу в умовах ризику. Ганна Гамова аналізує мовленнєвий вплив у публічному дискурсі, підкреслюючи роль професійної та культурної компетентності комунікатора. О. М. Беляєва досліджує структуру та форми мовленнєвої комунікації, включаючи «перешкоди та бар'єри» у процесі передавання інформації. Інна Беркешук, Наталія Дзюбак – автори навчально-методичного посібника «Мовленнєва комунікація», систематизують підходи до аналізу комунікативних актів та ситуацій у сучасному українському контексті.

Таким чином, зарубіжні автори формують теоретичну базу ризик-комунікації з акцентом на прагматику та універсальність, тоді як українські дослідники розвивають підхід, що враховує культурні та емоційні особливості. Це створює ґрунт для порівняльного дослідження і дозволяє адаптувати комунікативні стратегії до конкретних соціокультурних умов.

Виклад основного матеріалу. Ризик у сучасному суспільстві розглядається як ймовірність настання небажаних подій, що можуть мати соціальні, економічні чи екологічні наслідки.

Комунікація в умовах ризику – це процес передавання інформації про потенційну небезпеку з метою її усвідомлення та мінімізації. З погляду лінгвістики, ризик-комунікація характеризується: 1) високим ступенем інформативності; 2) використанням імперативних конструкцій; 3) прагненням до стандартизації термінів; 4) балансом між емоційністю та раціональністю.

Прагматика ризик-комунікації полягає у досягненні конкретної мети: змусити адресата діяти, змінити поведінку або сформулювати певне ставлення. Тут важливими є:

- перлокутивний ефект (викликати дію): повідомлення служби цивільного захисту: *«Негайно залиште приміщення та прямуйте до найближчого укриття»*. Перлокутивний ефект: люди реально виходять з будівлі та шукають укриття.

- етичний аспект (не маніпулювати страхом): Замість повідомлення *«Якщо ви не вакцинуєтесь, можете померти»* (маніпуляція страхом), використовується формулювання: *«Вакцинація знижує ризик тяжкого перебігу хвороби та допомагає захистити вашу родину»*. Тут акцент на користі та відповідальності, а не на залякуванні.

Інший приклад: У кризовій ситуації повідомлення замість нагнітання паніки: *«Будь ласка, зберігайте спокій. Ми забезпечимо безпечні маршрути евакуації»*.

- культурна адаптація (врахування національних особливостей): у країнах, де важливі колективні цінності, повідомлення може звучати так: *«Разом ми зможемо подолати цю небезпеку. Дотримуйтесь правил – це допоможе всій громаді»*. В Україні у зміст кризових повідомлень часто додають елементи довіри до державних інституцій та апеляцію до взаємопідтримки: *«Залишайтеся єдиними та допомагайте один одному. Дотримання інструкцій рятує життя»*.

Практичний вимір ризик-комунікації полягає у виробленні стратегій передавання інформації, які враховують культурні та соціальні особливості аудиторії. У сучасних умовах глобалізації важливим є використання багатоканальної комунікації: офіційні сайти, мобільні додатки, соціальні мережі, телебачення. Наприклад, під час пандемії COVID-19 у США офіційні повідомлення поширювалися через мобільні сповіщення: *“You must wear a mask in public places”*. Це дозволяло швидко охопити населення та забезпечити виконання правил.

У практиці англійських країн широко застосовується стандартизована візуалізація. Наприклад, знак *“Exit”* у червоному кольорі або піктограма з людиною, яка мие руки, є зрозумілими незалежно від рівня освіти чи мови. Це приклад універсальної комунікації, що мінімізує ризик непорозуміння.

Англійські повідомлення у сфері ризику часто відзначаються короткістю та чіткістю. Наприклад, офіційні інструкції у США чи Великій Британії мають форму простих речень: *Stay indoors. Wash your hands frequently. Evacuate immediately*. Модальні дієслова (must, should, may) виконують роль маркерів ступеня обов'язковості дії: *You must wear a mask* – категоричний імператив. *You should avoid crowded places* – рекомендація. Англійські повідомлення прагнуть уникати надмірної емоційності, зосереджуючись на фактах. Це відповідає традиції раціональної аргументації в англосаксонській культурі. Часто повідомлення супроводжуються піктограмами, схемами, кольоровими маркерами, що підсилює їхню зрозумілість. Англійські повідомлення здебільшого адресовані особистості: *«You must...»*, *«You should...»*. Це відповідає культурі індивідуальної відповідальності. Прагматичний ефект досягається через

чіткі накази без додаткових пояснень: «*Do not enter*». «*Keep distance*». Багато повідомлень мають правовий статус: невиконання інструкцій може призвести до штрафів чи санкцій.

Українські повідомлення нерідко містять емоційні апеляції: «*Збережіть своє життя – залишайтеся вдома!*». «*Не наражайте близьких на небезпеку!*». Тут використовується експресивна лексика, що апелює до почуттів. Українська комунікація часто підкреслює спільність дій: «*Разом ми зможемо подолати загрозу.*» «*Єднаймося у відповідальності.*» Залежно від джерела (офіційні органи, ЗМІ, соціальні мережі) стиль може коливатися від офіційно-ділового до публіцистично-емоційного. Українські повідомлення часто апелюють до національних символів, історичних аналогій, що підсилює довіру та солідарність, а також до колективної відповідальності: «*Ми всі маємо діяти разом.*» «*Разом нас багато, нас не подолати!*». Це відображає традицію комунальної культури. Прагматика українських повідомлень включає заклик до солідарності, патріотизму та взаємопідтримки. Українські повідомлення можуть поєднувати імперативні та рекомендаційні конструкції, створюючи баланс між наказом і проханням.

Доречними, на нашу думку, є наступні приклади з різних сфер ризику:

- Екологічні ризики (пожежі, забруднення):

Англомовне повідомлення: “*Do not burn trash. Fine applies*” – коротка інструкція з правовим наслідком.

Українське повідомлення: «*Бережіть ліси – не палять суху траву!*» – апеляція до колективної відповідальності та емоційний заклик.

- Медичні загрози (епідемії):

Англомовне повідомлення: “*Wash hands before eating*” – проста інструкція без пояснень.

Українське повідомлення: «*Подбайте про здоров'я родини – дотримуйтесь гігієни!*» – поєднання імперативу та мотиваційного заклику.

- Техногенні аварії (евакуація, небезпечні зони):

Англомовне повідомлення: “*Evacuate immediately. Do not return*” – категоричний наказ.

Українське повідомлення: «*Разом ми зможемо подолати небезпеку – залишайте небезпечну зону!*» – імператив із додатковим мотивуючим елементом.

Приклади англомовних повідомлень у воєнному контексті:

• “*Take shelter immediately. Air raid in progress*” – коротка інструкція, що передає терміновість.

• “*Do not use mobile phones. Stay silent*” – наказ, спрямований на збереження безпеки під час загрози.

• “*You must follow evacuation routes*” – категоричний імператив, що має правовий статус.

• Візуалізація: стандартні символи – стрілки евакуації, знак “*Shelter*”, червоний колір для небезпеки.

Приклади українських повідомлень у воєнному контексті:

• «*Збережіть життя – негайно прямуйте до укриття!*» – імператив із емоційною апеляцією.

• «*Не наражайте близьких на небезпеку – залишайтеся в безпечному місці.*» – поєднання наказу та заклику до солідарності.

• «*Разом ми встоїмо – дотримуйтесь правил безпеки під час тривоги*» – мотиваційний заклик, що підкреслює колективну відповідальність.

• Візуалізація: використання національних символів (прапор, герб), кольорових маркерів (жовтий – попередження, червоний – небезпека).

Повідомлення під час артилерійських обстрілів:

• Англомовне: “*Lie flat on the ground. Protect your head.*”

• Українське: «*Залишайтеся у безпечному місці – бережіть себе та рідних!*»

Під час евакуації населення:

• Англомовне: “*Board buses immediately. Do not delay.*”

• Українське: «*Єднаймося у відповідальності – сідайте до транспорту організовано.*»

Під час інформаційних атак (дезінформації):

• Англомовне: “*Trust official sources only.*”

• Українське: «*Не поширюйте чутки – перевіряйте інформацію на офіційних ресурсах.*»

Ілюстрацією порівняльного аналізу англомовних та українських повідомлень може слугувати наступна таблиця:

Ознака	Англомовні повідомлення	Українські повідомлення
Стиль	Лаконічний, нейтральний	Емоційний, варіативний
Адресат	Індивід	Спільнота
Прагматика	Прямі конструкції	Мотиваційні заклики
Лексика	Стандартизована	Експресивна
Візуалізація	Піктограми, схеми	Символи, образи

Висновки:

1. Англомовні повідомлення у сфері ризику характеризуються лаконічністю, стандартизацією та орієнтацією на індивідуальну відповідальність.

2. Українські повідомлення мають більш емоційний та колективно орієнтований характер, часто апелюють до культурних маркерів.

3. Обидві системи прагнуть досягти прагматичного ефекту – змінити поведінку адресата, але роблять це різними шляхами: англомовні – через раціональність і наказовість, українські – через емоційність і солідарність.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз ефективності різних стилістичних стратегій у конкретних кризових ситуаціях.

Література:

1. Jones R. H. Health and Risk Communication: An Applied Linguistic Perspective. London: Routledge, 2013. 224 p. <https://doi.org/10.4324/9780203521410>
2. Widodo H. P. Designing English language materials from the perspective of Global Englishes. *Asian Englishes*. 2022. Vol. 24, No. 2. pp. 206–222. <https://doi.org/10.1080/13488678.2022.2062540>
3. Sellnow T. L., Seeger M. W. Theorizing crisis communication. 2nd ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2019. 296 p.
4. Fischhoff, B., Brewer, N. T., & Downs, J. S. (Eds.). Communicating Risks and Benefits: An Evidence-Based User's Guide. Silver Spring, MD: U.S. Food and Drug Administration. 2011. 234 p.
5. Covello V. T. An Overview of Risk Communication. *Communicating in Risk, Crisis, and High Stress Situations*. Columbia University, 2021. pp. 33–67. <https://doi.org/10.1002/9781119081753.ch3>
6. Lupton, D. Risk. 2nd edition. London: Routledge. 2013. 280 p. <https://doi.org/10.4324/9780203070161>
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 344 с.

8. Бацевич Ф. С. Лінгвістична прагматика. Львів: ПАІС, 2011. 280 с.
9. Гамова Г. В. Мовленнєвий вплив у публічному дискурсі. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. 212 с.
10. Беляєва О. М. Мовленнєва комунікація: структура, функції, бар'єри. Київ: Логос, 2017. 256 с.
11. Беркешук І. В., Дзюбак Н. В. Мовленнєва комунікація: навчально-методичний посібник. Київ: КНЕУ, 2024. 180 с.

Posokhova A., Pylypets O. Verbal communication in risk situations: stylistic and pragmatic features of English and Ukrainian messages

Summary. The article investigates the problem of speech communication in conditions of risk, which has become increasingly important in today's world. Modern societies are frequently confronted with crisis situations such as pandemics, technological accidents, military conflicts, and natural disasters. In these contexts, the effectiveness of communication determines not only the level of public awareness but also the degree of trust in institutions, the willingness of citizens to follow recommendations, and the overall stability of social behavior. Therefore, risk communication strategies are considered a crucial tool for managing uncertainty and ensuring collective safety.

The aim of the study is to analyze stylistic and pragmatic features of English-language and Ukrainian-language messages in the field of risk communication, as well as to identify their similarities and differences. The article outlines the theoretical foundations of risk communication, focusing on its linguistic and pragmatic dimensions. English-language messages are typically characterized by brevity, standardized formulations, and emphasis on individual responsibility. They

often take the form of clear directives supported by legal norms, which ensures precision and practical applicability.

Ukrainian-language messages, on the other hand, are marked by stronger emotionality, orientation toward collective values, and the use of cultural markers. Their pragmatic dimension is expressed through motivational appeals, calls for solidarity, and references to community traditions. This makes them more emotionally engaging but less standardized. Comparative analysis demonstrates that the English tradition tends toward rational argumentation, neutrality, and directive clarity, while the Ukrainian tradition emphasizes emotional expression, solidarity, and collective responsibility.

The conclusions highlight the importance of considering cultural and stylistic features when designing effective communication in crisis situations. The practical value of the study lies in the possibility of applying its results to the development of communication strategies in public administration, media, and education. Such strategies can enhance the efficiency of risk communication, strengthen trust between communicators and society, and improve citizens' readiness to act in challenging circumstances.

Key words: speech communication; risk communication; stylistic features; pragmatics; English-language messages; Ukrainian messages; crisis discourse.

Дата першого надходження статті до
видання: 24.02.2026

Дата прийняття статті до друку після
рецензування: 19.03.2026

Дата публікації (оприлюднення)
статті: 29.04.2026